

OPERAČNÍ UMĚNÍ A TAKTIKA

PROTIZTEČE A PROTIÚDERY V OBRANĚ NA ŠIROKÉ FRONTĚ

Plukovník Ludvík Varvařovský

Článek je rozdělen na čtyři části. V úvodu vysvětluje pojem „obrana na široké frontě“. Ve II. části jsou rozebírány obecné zásady provádění protiztečí a protiúderů, při čemž hlavní pozornost je věnována otázkám čelních a bočních protiztečí a volbě doby k provedení protizteče. Ve III. části jsou osvětlovány možnosti tvoření druhých sledů a záloh v různých situacích, za nichž se přechází do obrany na široké frontě. Značná pozornost je věnována zabezpečení protiztečí a protiúderů. IV. část stručně shrnuje nejdůležitější závěry.

Úvod

Dosavadní zkušenosti ze studia soudobé obrany ukazují, že soudobá obrana bude a musí být v každém konkrétním případě organizována jinak. Soudobá obrana nesmí nést stopy žádné šablony. Musí mít nejrůznější formy, takové formy, které jsou nejvýhodnější pro daný případ. Tvůrčí zdůvodnění, efektivnost, odolnost a aktivnost musí být zásadním kritériem obrany.

Vzhledem k této skutečnosti se zdá, že bude třeba i jinak chápat smysl pojmu „obrana na široké frontě“.

Podle dosavadních názorů obrana na široké frontě byla charakterizována hlavně tím, že byla organizována na směrech s menšími nebo většími mezerami mezi jednotlivými rajóny obrany. Tato zvláštnost dnes prakticky mizí. Dnes totiž, vzhledem k používání atomových zbraní, organizujeme každou obranu zásadně takovým způsobem, že mezi jednotlivými praporními a rotními rajóny budou mezery. Šířka těchto mezer bude různá; musí však být zásadou, aby mezery byly přehrazeny zátarasy a palbou a pokud možno odpovídaly průměru účinku atomového náboje malé ráže.

Avšak i v dnešních podmínkách budou značné úseky fronty, kde vlastností terénu umožní organizovat obranu takovým způsobem, že mezery mezi rotními nebo praporními rajóny, popřípadě i mezery mezi plukovními úseky budou značně širší. Budou to především ty úseky fronty, které budou probíhat v prostorech bažinatých a jezernatých, nebo v horském terénu, popřípadě i v terénu s mohutnými a neprůchodnými lesními komplexy. Takové prostory najdeme na různých místech západoevropského válečnického území. Samozřejmě, že tyto vlastnosti terénu využijeme a nebudeme plynout silami a prostředky tam, kde stačí tyto neprostupné úseky zatarasit a střežit minimem sil. Jestliže v rovinatém až středně členitém terénu brání divize pásmo přibližně 20 km široké, v některých případech 30 i více kilometrů, pak nikdo nebude pochybovat o tom, že je např. možno přidělit divizi k obraně pásmo 30 km široké, je-li 20—30 km tohoto pásma neprůchodných nebo téměř neprůchodných. Jistě však také nikdo nebude pochybovat o tom, že na zbývajících 20—30 km budeme obranu organi-

zovat stejně jako v terénu rovinatém nebo středně členitém, tj. obranu s mezerami mezi rotními a praporečnými rajóny.

Proto dnes obsah pojmu „obrana na široké frontě“ se mění, tj. mizí jako vyjádření zvláštního způsobu její organizace a bojové sestavy a zůstává jen jako prosté vyjádření šířky pásma.

Současně je třeba upozornit na sice známou, ale důležitou skutečnost, že zbraně hromadného ničení jsou dnes v rukách obránce prostředkem, který mu dovoluje zmocnit se iniciativy a vnutit svou vůli útočnickovi. Proto do soudobé obrany stále více pronikají prvky útočné činnosti, proto i v obranných operacích plánujeme dílčí útočné akce různé síly s vymezenými úkoly (často i před přední kraj), proto klademe takový důraz na protizteče a protiúder, které spolu s efektivně prováděnými atomovými údery, manévrem silami, prostředky a palbou jsou nejvýraznějším projevem aktivity obrany v jakýchkoli podmínkách. V obraně na široké frontě, která bývá zpravidla prováděna na méně důležitých operačních směrech nebo v horském, zalesněném, bažinatém terénu apod., tyto prvky aktivity nejsou potlačeny, ale naopak ještě více zdůrazněny.

Vycházejí z těchto nových názorů na organizaci a vedení obranného boje a operace, chci ve svém článku věnovat pozornost jednak obecným zásadám provádění protiztečí a protiúderu v obraně na široké frontě a jednak těm zvláštnostem, které si vynucuje různý charakter terénu nebo situace, za které se do obrany na široké frontě přechází.

Obecné zásady provádění protiztečí a protiúderů v obraně na široké frontě

Abychom si mohli učinit správnou představu o silách a prostředcích, kterými bude možno provádět protizteče a protiúder, je třeba stručně se zmínit o sestavě divize (armády) v obraně.

Bojová sestava divize (operační učlenění armády) budou závislé na úkolu, počtech osob a techniky (počtu divizí), šířce pásma, vlastností terénu, množství cest a situace, za které divize (armáda) bude přecházet do obrany.

V podstatě bude sestava divize nebo armády pozůstat z dvou, popřípadě z jednoho sledu, z dělostřeleckých skupin, z PT dělostřeleckých rajónů, z PL dělostřeleckých skupin, z různých záloh speciálního určení.

I v obraně na široké frontě budeme se snažit členit sestavu divize i armády do dvou sledů.

Právě požadavek aktivní obrany, možnost podnikat dílčí útočné akce, údery před přední kraj a mohutné protizteče (protiúder) nás nutí mít dva sledy. U divize to budou obvykle dva pluky (z nich jeden tankový) nebo alespoň tankový pluk a větší část jednoho motostřeleckého pluku. U armády alespoň dvě divize, při čemž bude výhodné, aby jedna byla tanková.

V některých případech může být operační učlenění armády uspořádáno tak, že kromě druhého sledu bude vyčleněna ještě vševojsková záloha. Takové učlenění může přicházet v úvahu buď tehdy, kdy je v armádě dostatek divizí, nebo tehdy, kdy vlastnosti terénu umožňují vyčlenit k obraně prvního pásma minimum sil, nebo tehdy, kdy v hloubce obrany jsou výhodné prostory k použití nepřátelských vzdušných výsadků, jejichž likvidace si vyžádá zasazení větších sil a prostředků obránce.

Při zvláště širokých pásmech a omezených prostředcích bude často

nevyhnutelně uspořádat bojovou (operační) sestavu do jednoho sledu a vyčlenit silnou zálohu sil a prostředků. V takových případech bude výhodné do vševojskové zálohy velitele divize vyčlenit tankový pluk a kromě toho mít speciální zálohy (DPTZ, POZ, chemickou zálohu, ženijní zálohu); do zálohy velitele armády kromě speciálních záloh vyčlenit nejlépe tankovou divizi.

V těch případech, kdy armáda bude bránit dva důležité směry a terén mezi těmito směry jak z hlediska rozmístění, tak z hlediska komunikačního bude značně obtížný, může být účelné, aby v blízkosti každého směru byly nejen speciální, ale i vševojskové zálohy. Podle důležitosti směru, vlastností terénu a množství sil a prostředků může být do vševojskové zálohy na každém směru vyčleněna celá divize. V jiném případě může vševojskovou zálohu na jednom směru tvořit divize, na druhém směru to může být pouze pluk vyčleněný z některé prvosledové divize. DPTZ, POZ, ženijní zálohu a chemickou zálohu bude účelné mít v blízkosti každého směru, tj. i v těch případech, kdy bude jenom jedna vševojsková záloha.

Přesto, že nejdůležitějším činitelem uskutečňujícím protizteč a protiúderý jsou druhé sledy a vševojskové zálohy, mají i ostatní články bojové (operační) sestavy přímý vliv na zabezpečení a uskutečnění protiztečí a protiúderů. Že tomu tak skutečně je, osvětlím na příkladech:

Vklíní-li se nepřítel do předního okraje obrany, je velitel divize povinen:

- soustředit do ohroženého prostoru palbu dělostřelectva a minometů a to nejen z hloubky, ale i ze sousedních úseků; tzn. aktivní zásah dělostřeleckých skupin s cílem způsobit nepříteli maximální ztráty a podporovat protizteč;
- zasadit proti pronikajícím tankům nepřitele DPTZ a POZ, aby palbou z místa a položením minových polí odrazily nebo v krajním případě zpomalily jejich postup a udržely výhodnou čáru k zahájení protizteče; tzn. aktivní zásah speciálních záloh, aktivování protitankových dělostřeleckých rajónů;
- chránit proti úderům ze vzduchu přesuny záloh všech druhů z hloubky i z pasivních úseků; tzn. aktivní zásah PL dělostřeleckých skupin s cílem nedovolit nepřátelskému letectvu narušit nebo dokonce znemožnit naši protizteč (protiúder);
- zabezpečit ženijně a chemicky přesun druhého sledu nebo vševojskové zálohy na čáru zasazení a podporovat jeho boj; tzn. opět aktivní zásah speciálních záloh.

Obdobným způsobem bude si počínat i velitel armády, který zmíněnou činnost může ještě zesílit palbami raketového a atomového dělostřelectva.

Vidíme tudíž, že v průběhu obranné operace (boje) nejdůležitějším opatřením velitelů všech stupňů je příprava a provedení protiztečí (protiúderů). Pochopitelně, že příprava těchto protiztečí (protiúderů) začíná ještě před zahájením nepřátelského útoku a to již v době, kdy se velitel rozhoduje pro obranu.

Je totiž povinností velitelů všech stupňů, aby při volbě sestavy nepřehlíželi pouze k obranným a ochranným vlastnostem terénu a nejúčelnějšímu využití takticko-technických vlastností bojové techniky, ale aby z ujasnění úkolu a ze zhodnocení terénu si kromě jiného učinili závěry i o tom, jak silné mít druhé sledy a zálohy a kde je v terénu rozmístit.

Mohou být i takové případy, že právě úvahy o síle, složení a rozmístění záloh budou rozhodujícím činitelem při určování sestavy. Není vyloučen ani takový případ, že značně široké pásmo, nedostatek zpráv o nepříteli, snaha nevystavovat vlastní jednotky nepřátelské dělostřelecké a letecké přípravě povedou velitele k tomu, aby většinu svých sil a prostředků rozmístil v hloubce obrany, tj. ve druhých sledech a zálohách a připravil je k různým variantám nastávající bojové činnosti.

Je však přirozené, že protizteče nelze dělat bezhlavě a jen proto, aby obrana byla aktivní. Výhodnost provedení nebo neprovedení protizteče závisí na konkrétní situaci, dovednosti a iniciativě velitelů příslušných stupňů a nelze na ni dát žádný recept.

Jsem toho názoru, že tam, kde nepřítel nemůže zasadit velké síly, mohou být vhodné protizteče i malými jednotkami. Naopak tam, kde nepřítel vede masový útok, může být účinnější obrana na místě směřující k zabezpečení armádního, popřípadě i frontového protiúderu.

Takové situace budou charakteristické především v obraně na široké frontě. Pouhým pohledem na mapu zjistíme, že na různých místech západoevropského válčiště jsou takové prostory, kde je možné rozvinout k útočné činnosti pouze omezené síly. Jistě nikdo nebude pochybovat o tom, že v takových případech může být úspěšná i protizteč malými silami a že tato protizteč může být (v závislosti od situace) prodloužena až za přední okraj obrany.

Důležité je však to, aby v těch případech, kdy se obránce rozhodl k protizteči nebo protiúderu, stanovil jednotkám, které ji budou provádět takový úkol, jehož splnění je v mezích jejich možností a učinil všechna opatření k podpoře a zabezpečení takové akce. Proto cíle protiztečí a protiúderu budou různé v závislosti na situaci, proto požadavek vysokých schopností, dovedností, samostatnosti a iniciativy velitelů všech stupňů je tak důležitý.

V obraně na široké frontě bude obvykle nutné rozmisťovat druhé sledy a zálohy v blízkosti komunikačních uzlů, aby bylo možno provádět rychlé přesuny na jednotlivé směry. Vzhledem ke značným šířkám bráněných pásem bude také obvykle nutné, aby tyto druhé sledy a zálohy byly rozmisťovány hlouběji než tomu zpravidla bývá, protože terén, který na jedné straně umožňuje provádět obranu v širokých pásmech, na druhé straně současně ztěžuje provádění přesunů podél fronty.

Vzhledem k těmto skutečnostem, bude velmi často nutné, aby rozhodnutí k provedení protizteče přijímal velitel prvosledové divize již v té době, kdy je zřejmé, že první postavení vlastní obrany bude útočником prolomeno. Podle vzdálenosti druhého sledu (záloh) divize může být protizteč zahájena buď v době, kdy se nepřítel zavázal do boje za ovládnutí třetího, popřípadě ještě dalšího postavení.

Nejlépe to osvětlíme na příkladě. Předpokládejme, že druhý sled (zálohy) divize je rozmístěn ve středu sestavy v hloubce 15–20 km od předního okraje, pásmo divize je široké 40 km. Jednotlivá postavení z důvodů protiatomové ochrany jsou od sebe vzdálena průměrně 3–4 km a hluboká 1–1,5 km. Přední okraj nepřítele je vzdálen 500 m. V 05.00 hod. nepřítel zahájil útok a v 05.45 doprolamuje první postavení na křídle obranné sestavy divize. To znamená:

- nepřítel postupuje rychlostí 3 km za hod. (500 + 1500 m za 45 min.), boj o druhé postavení může zahájit v 6.45 a bude-li mít úspěch, může je doprolamovat v 7.15–7.30;

- vlastní druhý sled má k ohroženému místu 20—25 km, je v bojové pohotovosti, čili rozkaz k přesunu 15', přesun při rychlosti 15 km/hod. bude činit 80—100', organizace součinnosti před vyražením a současně rozčleňování prvosledových praporů 30';
- z á v ě r : rozhodne-li se velitel divize k provedení protizteče ihned, tj. v 5.45 a zahájí-li druhý sled přesun v 6.00 hod., pak může být připraven k protizteči přibližně v 08.00 hod. V této době v daném konkrétním případě bude druhé postavení již prolomeno a nepřítel bude rozvíjet úspěch ke třetímu postavení.

Samozřejmě, že v každé situaci bude její spád jiný a že nelze z tohoto jednoho příkladu dělat všeobecné závěry. V každém případě je však vidět, že v obraně na široké frontě bude obvykle nutně rozhodovat se k provedení protizteče dříve, nežli to bude nutně v jiných situacích.

Z uvedeného propočtu je však možno udělat ještě druhý závěr: na rozčleňování prvosledových praporů a současně organizaci součinnosti je kalkulováno pouze 30 minut. To je skutečně doba krajně minimální. Situace však nebude obvykle dovolovat delší dobu, z čehož je zřejmé, že protizteče budou zpravidla prováděny z chodu a budou vedeny formou střetného boje.

Protizteč z chodu, vedená formou střetného boje, je obvykle nejlepší zárukou překvapení. Samozřejmě, že taková protizteč je možná především tehdy, když se velitel včas rozhodne, když vojska určená k protizteči dostanou včas rozkazy a když jejich přesun na čáru zasazení a jejich vyražení budou spolehlivě a všestranně zabezpečeny. O formách a způsobech tohoto zabezpečení se zmíním v části III. — přesto však chci zdůraznit, že protizteč z chodu zabezpečíme kromě jiného především tím, že budeme na každém možném směru nepřátelského úderu předvídat a plánovat několik variant protiztečí a že tyto protizteče procvičíme aspoň s veliteli.

Avšak ani tento závěr nelze aplikovat na každou situaci. Mohou být takové případy, kdy průběh boje bude přímo vyžadovat, aby část druhého sledu (část zálohy) zaujala obranné postavení na výhodné čáře v hloubce, opřela se o připravené PT rajóny, příčná nebo mezilehlá postavení a za podpory DPTZ a POZ zahájila boj z místa s cílem způsobit nepříteli maximální možné ztráty a zabezpečit podmínky pro protizteč. Takového způsobu může být používáno v těch situacích, kdy má nepřítel poměrně značnou převahu a je třeba zlepšit poměr sil, nebo v těch případech, kdy zálohy na daném směru jsou vzhledem k nepřátelským silám nedostačující a je třeba získat čas k přivedení záloh z jiných směrů, nebo jednotek z pasivních úseků, jež jsou nutně k zesílení protizteče a zabezpečení úspěchu. Konečně může být tento způsob i nutný v těch situacích, kdy terén v hloubce obrany je pro obránce málo výhodný, což by mohlo mít ten důsledek, že proniknutí útočníka do tohoto pro něj výhodného terénu by nejen znemožnilo provedení protizteče, ale stavělo by vojska obránce do kritické situace.

V těchto případech nemusí ovšem protizteč mít formu střetného boje, ale formu průlomu spěšně zaujatého postavení z chodu, protože nasazené DPTZ, POZ a popřípadě i další síly obvykle donutí nepřítele, aby se na daném úseku fronty alespoň na chvíli zastavil, přivedl další síly a potom pokračoval v útoku.

Bude-li obrana na široké frontě organizována v horském a zalesněném terénu, bude účelné provádět protizteče s výšin do údolí nebo podél hřbetů nebo z příčných údolí do boků a týlu nepřítele. Takový terén umožní

velmi často provést protizteče z různých směrů, třebas i menšími silami. V jiných případech kapacita jednotlivých směrů a vlastnosti terénu si přímo vynutí, aby protizteč byla provedena z různých směrů, protože ne na každém prostoru bude možné provést protizteč např. dvěma pluky vedle sebe. K uskutečnění takových protiztečí jsou ovšem nutné dva předpoklady:

- zavčas určit dobu protizteče;
- zahájit protizteče z různých směrů pokud možno současně.

Především v těch případech, kdy je protizteč prováděna poměrně malými silami, je současné zahájení protiztečí nutné proto, aby nepříteli nebyla dána možnost postupně rozbít jednotlivá protiztečná uskupení.

Jestliže terén (popřípadě čas) nedovolí uskutečnit protizteč do boku útočícího nepřítele, pak budeme donuceni provádět protizteč čelně. I když se nebudeme čelních protiztečí odříkat, neznamená to, že jim budeme dávat přednost. Čelné protizteče mají sice určité přednosti, mají však mnohem více nedostatků. Přednosti možno vidět v tom, že přesun druhých sledů a záloh je kratší a proto vyžaduje méně času, že taková protizteč rozděluje (rozsekává) útočný klín nepřítele na několik částí.

Nevýhody je třeba vidět v tom, že čelní protizteče směřují proti té části nepřátelské sestavy, kde je nejvíce jednotek, obvykle tankových. To znamená, že k zabezpečení úspěchu tankové protizteče je třeba mít dostatek AZ, dostatek dělostřelectva, letectva a tankových jednotek. A právě těchto prostředků je v obraně na široké frontě zpravidla nedostatek.

Zatím co protizteč do boku vyvádí protiztečná vojska poměrně rychle do týlu nepřítele, musí čelní protizteč pronikat do nepřátelského týlu podstatně delší cestou; tím získává nepřítel čas k provedení různých protipatření, zatím co my naopak riskujeme větší ztráty a zpomalení tempa.

Protože nepřátelské zálohy bývají obvykle usměrněny za hlavním úderným uskupením, znamená to, že nepřítel poměrně snadno usměrní tyto zálohy proti naší čelní protizteči. Bude-li protizteč vedena do boku, budou přesuny těchto záloh podstatně obtížnější.

Nakonec je třeba si uvědomit, že protizteč je druh útoku a zásadou útoku je — útočit na slabá místa. Je tedy čelní protizteč, která vlastně směřuje na nejsilnější místo nepřítele, v úplném rozporu s touto osvědčenou zásadou.

Bude-li to tudíž možné, budeme se čelním protiztečím vyhýbat. Avšak i v těch případech, kdy nebude jiné možnosti a budeme muset vést protizteč nebo protiúder čelně, budeme se vždy snažit, aby alespoň malé skupiny prováděly současně údery do boků a popřípadě i do týlu nepřítele.

Druhý sled (zálohu) armády bude zpravidla výhodné a často dokonce nutné zasadit do protizteče již při boji za udržení prvního pásma obrany. Tato zkušenost byla získána na různých válčistiích druhé světové války a bude pravděpodobně platit i v budoucnu. Příčina spočívá v tom, že krátké lhůty, které jsou obvykle k dispozici pro organizaci obrany, široká pásma a obvykle i omezené prostředky, které jsou charakteristickým rysem obrany na široké frontě, nedovolují obránci, aby ženijní vybudování obrany mohl rozvinout v plně šíři. Výslednicí těchto příčin může být taková situace, že druhé pásmo bude vybudováno jen na nejdůležitějších směrech, popřípadě nebude vybudováno vůbec. Je samozřejmé, že ztrátou prvního pásma by se situace obránce značně zhoršila, protože druhý sled

(záloha) armády by sotva stačil na to, aby v ženijně nepřipraveném terénu mohl s úspěchem čelit značně přesile nepřítele.

Proto snaha zabránit nepříteli v zakončení průlomu prvního pásma a získat čas pro organizaci obrany v hloubce bude nutit velitele armády, aby provedl protizteč zálohou nebo protiúder druhým sledem již v průběhu boje o první pásmo obrany. Vzhledem k tomu, že použití AZ umožňuje útočníkovi dosáhnout poměrně vysoké tempo útoku, může být průlom prvního pásma hlubokého 15—20 km otázkou několika hodin. Z toho plyne závěr, že armádní protizteče a protiúder bude velmi často nutné provádět již první den obranné operace. Časové kalkulace budou v podstatě prováděny podle těch zásad, které jsem uvedl u divizních protiztečí.

Avšak ani tento závěr nelze aplikovat na každou situaci a dělat z něho neměnnou zásadu. Mohou být situace, kdy úspěšně provedenou divizní protiztečí bude nepřítel zastaven a donucen znovu organizovat průlom, zasadit další síly do sražení apod. To vše si vyžádá čas. V takových případech může být dvojitě řešení:

- bude-li celková situace výhodná, může velitel armády zesílit nebo prodloužit divizní protizteč zasazením armádní zálohy nebo druhých sledů, proniknout do nepřátelské sestavy, rozbít úderné uskupení nepřítele a vést úder až za původní přední okraj obrany s cílem ovládnout výhodné prostory a zbavit nepřítele možnosti znovu přejít do útoku;
- nebude-li celková situace umožňovat takové řešení (např. tehdy, když budou v blízkosti silné nepřátelské zálohy), může velitel armády uskutečnit protiúder (armádní protizteč) později, tj. až po opětovném zahájení nepřátelského útoku, kdy nepřátelské zákopy (druhé sledy) budou již zavázány do boje. V takových případech může být protiúder (protizteč) uskutečněn až v noci z prvního na druhý den operace nebo až druhý den operace, popřípadě ještě později.

Skutečnost, že velitel armády může mít k dispozici určité množství atomových nábojů, dává předpoklady nejen ke zvýšení momentu překvapení, ale i k tomu, aby armádnímu protiúderu (protizteči) byly postaveny hlubší a rozhodnější cíle. Protizteče (protiúder) s použitím AZ budou mít především charakter střetných bojů a střetných sražení; průlom spěšně zaujaté obrany bude pravděpodobně řidším zjevem, nežli při provádění divizních protiztečí.

Je třeba si ovšem uvědomit několik skutečností:

- Obrana na široké frontě bude zpravidla vedena na méně důležitých operačních směrech a proto bude také zabezpečována velmi omezeným množstvím atomových nábojů. Avšak i s tímto omezeným počtem je možno dosáhnout značného efektu, protože terén často donutí útočníka, aby své síly a prostředky zasazoval na jednotlivé směry, kde jim mohou být způsobeny značné ztráty.
- Obrana na široké frontě může umožnit, aby při výhodných meteorologických podmínkách byly na určitých úsecích provedeny pozemní úder AZ; tyto úder vytvoří pro nepřítele na poměrně dlouhou dobu nepřekročitelnou překážku a tím dovolí obránci ušetřit síly z těchto úseků pro aktivní činnost na jiném místě.
- Od konkrétní situace a od množství atomových nábojů, které bude armáda mít, bude závislá i podpora protiúderu a volba cílů pro atomové úder. Bude-li mít velitel armády k dispozici na zabezpečení

protiúderu např. jenom dva atomové náboje, použije je především na ty cíle, které budou nejvíce ohrožovat zdárný průběh protiúderu (protizteče), při čemž musí přihlížet k ekvivalentu a možností dopravy těchto atomových nábojů na cíl. Podle konkrétní situace mohou být těmito cíli buď tankové jednotky prvosledových divizí, jindy opět hlavní uskupení nepřátelského dělostřelectva včetně atomových prostředků (HONEST JOHN), jindy druhé sledy nepřítele směřující do prostoru vlnu apod. ...

O některých zvláštnostech zabezpečení protiztečí a protiúderů při obraně na široké frontě

Vojska určená k obraně na široké frontě mohou tuto obranu zaujímat jak mimo dotyk, tak i v dotyku s nepřítelem. Při zaujímání obrany v dotyku s nepřítelem bude situace obvykle složitá a bude závislá od toho, zda vojska přecházejí do obrany na podkladě rozkazu velitele frontu nebo zda jsou k přechodu do obrany donucena činností nepřítele. Při zaujímání obrany mimo dotyk s nepřítelem bude činnost vojsk odvislá od toho, zda se obrana zaujímá za vlastními vojsky, vedoucími boj na zdrženou, nebo zda před vojsky přecházejícími do obrany je pouze přibližující se nepřítel.

Ať se však jedná o tu anebo onu výchozí situaci, je zde celá řada důležitých okolností, které podle mého názoru ovlivní nejen organizaci obrany vcelku, ale především organizaci protiztečí a protiúderů a na tyto okolnosti chci upozornit.

a) První takovou důležitou okolností je skutečnost, že obrana na široké frontě bude obvykle (nebo dokonce zpravidla) prováděna na méně důležitých operačních směrech nebo na takových směrech, kde je možné s minimálními prostředky přehradit a bránit značně široké prostory. To samo o sobě znamená, že armáda bude mít velmi málo posilových prostředků, popřípadě nebude mít žádné, bude mít obvykle méně divizí, než armáda bránící důležitý směr, bude méně vybavena materiálně a bude mít málo atomových nábojů nebo žádné. Tento obvyklý nedostatek sil a prostředků bude zákonitě vyžadovat, aby vojska soustředila hlavní úsilí na nejdůležitější a nejpravděpodobnější směry činnosti nepřítele.

Aby byla zvýšena aktivnost a pevnost takové obrany, musí se připravit široký manévr silami a prostředky z hloubky a z pasivních úseků pro včasné zesílení bránících se vojsk a provedení protiztečí a protiúderů.

b) Druhou důležitou okolností, na kterou je třeba pamatovat, je čas. Skutečnost, že nepřítel může útočit na několika směrech, že může přenášet úsilí z jednoho směru na druhý, nutí obránce, aby vzhledem k omezeným silám připravil své protizteče a protiúder v několika variantách. Příprava těchto variant vyžaduje poměrně hojně času, široká pásma obrany, značně členitý terén, řídká komunikační síť vyžaduje další čas a to jak na přesuny jednotek, tak i na rekognoskaci velitelů.

Kde tedy hledat východisko ze situace, která nás nutí, abychom v krátké době učinili více opatření než bývá nutné v jiných situacích? Domnívám se, že východisko je třeba hledat především v těchto opatřeních:

— upustit od rekognoskací na stupni armáda a divize, rozhodnutí provést podle mapy a vydat je co nejdříve a to především těm svazkům a útva-

rům, které jsou určeny k obraně prvního pásma na nejdůležitějších směrech a které mají nejdále do svých obranných úseků;

- organizaci součinnosti provádět naopak nejdříve s těmi útvary a svazky, které jsou předurčeny k provedení protiztečí a protiúderu — při tom organizovat nejdříve ty protizteče a protiúderu, které jsou nejpravděpodobnější a teprve v dalším pořadí organizovat varianty ostatní;
- organizaci součinnosti provádět na několika stupních současně; např. velitel divize s veliteli pluků za přítomnosti velitelů praporů a velitelů posilových prostředků;
- PVO a OPZHN organizovat především k zabezpečení VS, druhých sledů a záloh a teprve potom pro další prvky sestavy;
- soustavně provádět široký průzkum a podle docházejících zpráv činit okamžité protiopatření.

c) Třetí okolností, na kterou chci upozornit, je situace, za které budou vojska do obrany na široké frontě přecházet. Každá z těchto situací, které jsem vyjmenoval na začátku této III. statě, ovlivní jiným způsobem tvoření záloh a druhých sledů k provádění protiztečí a protiúderů.

V takových situacích, kdy vojska budou v prostorech soustředění nebo ve vyčkávacích prostorech a budou zaujímat obranu mimo dotyk s nepřítelem v době, kdy nehrozí bezprostřední útok nepřítele, bude vytváření druhých sledů a záloh podstatně lehčím problémem, protože útvary a svazky armády bude obvykle možno přesunout včas a skrytě do obranných úseků a do blízkosti důležitých a nejpravděpodobnějších směrů činnosti nepřítele a připravit různé varianty protiztečí a protiúderů.

Podstatně jiným způsobem budou tvořeny zálohy a druhé sledy v těch případech, kdy vojska armády budou sice zaujímat obranu mimo dotyk s nepřítelem, ale tento nepřítel bude blízko a bude silný nebo bude již v útoku a bude zatlačovat vlastní jednotky vedoucí ústupový boj.

V takových situacích bude obvykle nutné předsunout část sil k vytvoření zabezpečovacího pásma nebo k podchycení ustupujících jednotek a za nimi urychleně organizovat obranu. Tyto předsunuté síly budou určovány zpravidla z těch útvarů, s nimiž je počítáno pro vytvoření druhých sledů a záloh. To znamená, že až do té doby, než se tyto jednotky vrátí do druhých sledů a záloh, není možné s nimi protizteče a protiúderu organizovat. Skutečnost, že tyto jednotky mohou z bojů v předpolí mít značné ztráty, může být příčinou toho, že se nám nepodaří vytvořit druhý sled a že k vedení protiztečí budeme mít jen omezené zálohy.

Obzvláště obtížným způsobem budou druhé sledy a zálohy tvořeny v těch případech, když vojska armády budou přecházet do obrany v dotyku se silným a aktivním nepřítelem nebo v takových případech, kdy je fronta v pohybu, nepřítel prolomil sestavu předsunutých jednotek a proniká do hloubky.

Skutečnost, že některé jednotky mohou být vyřazeny atomovými údery nepřítele, jiné jednotky za přesunu do svých úseků budou zdrženy rozrušenými komunikacemi, jiné jednotky budou zavázány do bojů dříve než dosáhnou svých úseků a konečně i ta skutečnost, že v důsledku narušeného velení některé jednotky nedostanou včas přesné rozkazy, může být příčinou toho, že na některých místech mohou v sestavě vojsk vzniknout značné mezery, že některé jednotky budou nuceny plnit jiné úkoly nežli ty, pro něž byly předvídány, což vše ve svém konečném součtu se zákonitě

odrazí na možnostech vytvářet dostatečné zálohy nebo dokonce druhé sledy.

Jestliže by z jakýchkoli příčin došlo k takovému nepříznivému průběhu, bude především nutné

- hlavní síly divisií a armády soustředit na vedení úporné, aktivní obrany, buď na připravených postaveních a pásmech, nebo i na jiných vhodných čarách s cílem oslabit do maxima údernou sílu nepřítele, způsobit mu co největší ztráty, vyčerpat jej a zabránit dalšímu pronikání nebo toto pronikání zpomalit;
- současně provádět přeskupování jednotek, přivádět síly z hloubky a sbírat prostředky k dalším odvetným opatřením.

V takových situacích bude obvykle obtížné vytvořit nejnútnejší zálohy, natož pak druhé sledy. Přesto však jak u divisií tak i u armád, budou protizteče nejčastějším druhem bojové činnosti. Právě ta skutečnost, že nebylo možno předem zaujmout obrannou sestavu, donutí jak velitele pluku, tak i velitele divizií a často i velitele armády, aby rychle shromáždili nejnútnejší síly a prostředky a zasadili je do boje. Tyto jednotky, využívající bojové činnosti ustupujících jednotek a předsunutých odřadů, budou protiztečemi rozbíjet úderná uskupení pronikajícího nepřítele. Podle toho, jaké síly a prostředky se podaří k protizteči shromáždit a jaká bude celková situace, mohou být protizteče provedeny s různými cíli. V jednom případě bude cílem protizteče ovládnutí důležitého prostoru (křižovatky, terénní překážky, horského přechodu apod.) výhodného pro obranu, ve druhém případě může být cílem protizteče rozbít nepřátelský předvoj a získat čas pro organizaci obrany v hloubce, v jiném případě může postačovat zastavit nepřítele a získat čas pro zasazení dalších sil přicházejících z hloubky.

Tyto protizteče ponesou obvykle velmi urputný charakter, budou v převážné většině prováděny z chodu a formou střetných bojů.

O úspěchu těchto protiztečí bude velmi často rozhodovat iniciativa a rozhodnost velitelů, neočekávané zahájení a rychlost protizteče. Podle mého názoru právě tyto okolnosti umožní dosažení úspěchu i nad nepřítelem majícím početní převahu. Snaha dosáhnout překvapení může vést i k tomu, zahájit protizteč bez dělostřelecké přípravy. Tak jako v předcházejících případech mohou i zde být častým zjevem takové situace, kdy za jednotkami provádějícími protizteč budou na bojiště přicházet další síly, které budou již probíhající protizteče zesilovat a prodlužovat.

Dříve nežli přikročím k závěru považuji za účelné zmínit se ještě o některých opatřeních, která (podle mého názoru) jsou důležitá pro přípravu a provedení protiztečí (protiúderů) v obraně na široké frontě.

a) Jak bylo již vpředu řečeno, značné šířky pásem, omezené prostředky, obvykle silně členitý terén a často řídká komunikační síť vyžadují, aby protizteče a protiúder byly připraveny v několika variantách. Nestačí ovšem vidět tuto přípravu pouze v tom, že jednotlivé varianty budou zpracovány v plánech štábů. Současně s plánováním je třeba přistoupit k vlastní přípravě vojsk.

Vzhledem k tomu, že zpracování těchto plánů je štábům známo, nepovažuji za nutné se o něm rozepisovat. Chci jenom upozornit, že se osvědčuje, aby každá varianta byla zpracována na samostatné oleátě. Podle vývoje situace přiložíme oleátu odpovídající varianty na výkazovou mapu,

porovnáme se situací, upřesníme (po případě doplníme) údaje varianty a vydáme rozkazy.

Podstatu vlastní přípravy vojsk vidím především v provedení průzkumů jednotlivých čar zasazení a přístupů k nim vedoucích, v ženíjní úpravě těchto objektů, ve vytyčení pomocných cest terénem, v organizaci součinnosti a paleb a v provedení nácviků. Samozřejmě, že o kvalitě a rozsahu těchto opatření rozhoduje kromě jiných činitelů především čas, který budou vojska mít na přípravu operace.

V takových situacích, kdy bude času velmi málo, soustředíme úsilí alespoň na nejnutnější průzkumy os a čar nejpravděpodobnějších protiztečí (protiúderů), na nejnutnější zásady organizace součinnosti a nejnutnější úpravu os. Protože průzkumy vyžadují nejvíce času, doporučuje se vytvořit maximální množství průzkumných skupin; skupiny tvořit z těch jednotek, které budou na daných směrech zasazený. Jsem toho názoru, že se vždy vyplatí provést alespoň nejnutnější organizaci součinnosti. Skutečnost, že protizteče budeme většinou provádět z chodu si to přímo vyžaduje. Nebude-li to z jakéhokoli důvodu možné, musíme počítat s tím, že budeme donuceni organizovat součinnost až na čáře zasazení, což znamená prodloužit dobu k zahájení protizteče a tedy možnou ztrátu momentu překvapení. Domnívám se, že je výhodnější provést ženíjní úpravu os, než ženíjní úpravu čar zasazení. Ženíjní úprava čar zasazení nám sice částečně zpevňuje obranu, nezabezpečuje však rychlý přesun záloh a druhého sledu. Protože však rychlé vyjití druhých sledů a záloh na čáru zasazení má často rozhodující význam pro dosažení momentu překvapení a úspěchu protizteče (protiúderu), považuji toto opatření za účelnější.

Avšak i v těch případech, kdy budeme mít času dostatek musí štáby pamatovat na to, že všechna uvedená opatření je třeba uskutečňovat okamžitě po vydání rozhodnutí a nebrat vojskům čas zpracováním plánů. Naopak plány mají být výslednicí provedených průzkumů a organizace součinnosti.

Pokud bude čas k provádění nácviku vojsk, budeme nacvičovat především rychlé a organizované vyrazení z prostorů soustředění na jednotlivé směry, rychlé přechody z pochodových do předbojových a bojových sestav a naopak, rychlé a skryté zaujímání výchozích čar.

b) Několik poznámek k průzkumu:

Aby bylo možno provést protizteče a protiúder včas a v nejpříhodnějším místě, je nutno mít soustavné zprávy o nepříteli. Proto velitel armády a velitelé prvosledových divizí musí průzkum organizovat s cílem zjistit

- přípravy nepřítele k útoku, s důrazem na určení jeho hlavního úderného uskupení a prostředky ZHN;
- směry postupu nepřítele k přednímu okraji vlastní obrany, sílu, složení jednotlivých proudů s důrazem na tankové jednotky;
- pravděpodobnou dobu zahájení útoku.

Podle získaných zpráv budou velitelé divizí (velitel armády) svým druhým sledům a zálohám upřesňovat úkoly, doplňovat pokyny o součinnosti a po případě provádět přesun druhých sledů a záloh do jiných prostorů, nebo měnit sílu a složení druhých sledů a záloh.

V této době velitelé druhých sledů a záloh získávají zprávy o nepříteli jednak od jednotek v dotyku a jednak od nadřazeného štábu. Tato zásada je všeobecně platná. Velitelé druhých sledů a záloh si však musí uvědo-

mit, že v obraně na široké frontě se může situace měnit rychleji než v jiných druzích boje, což znamená, že v době, která uplyne od obdržení rozkazu k protizteči do jejího zahájení může dojít k takovým změnám, které mohou protizteč (protiúder) bezprostředně ovlivnit. Aby se vyloučila možná překvapení a zabezpečila informovanost druhých sledů a záloh v průběhu přesunu na čáru zasazení, doporučuje se zřídit na předvídaných čarách zasazení pozorovatelný a obsadit je příslušníky štábů a průzkumníky těch jednotek, které na daných směrech budou provádět protizteče.

Další povinností velitelů druhých sledů a záloh je provádět soustavný průzkum záložních prostorů soustředění, dále terénu sousedícího s jejich prostory soustředění a toho terénu, kudy vedou osy na čáry zasazení. Cílem této průzkumné činnosti je pátrat po diverzních skupinách a hloubkovém průzkumu nepřítele, protože právě v obraně na široké frontě má nepřítel poměrně značné možnosti pronikat do týlu. Tento plánovitý a soustavný průzkum, spojený s nepřetržitým pozorováním vzdušného prostoru je součástí protivýsadekové obrany.

Po zahájení nepřátelského útoku úsilí průzkumu se musí soustředit na to, aby velitelé měli jasno, kde nepřítel usiluje o průlom a kde útočnou činnost pouze předstírá, na které směry přivádí své druhé sledy a zálohy, jakou rychlostí postupuje, do kterých prostorů přemísťuje dělostřelectvo a prostředky ZHN. Zvláštní důraz je třeba klást na sledování tempa postupu nepřítele a na sílu, složení, vzdálenost a směry postupu jeho druhých sledů a záloh, protože tyto údaje budou často rozhodující pro stanovení směru a doby zahájení protizteče.

c) Skutečnost, že o úspěchu boje (operace) v obraně na široké frontě rozhodují především druhé sledy a zálohy je známa nejen obránci, ale i útočícímu nepříteli. Proto se bude útočník snažit tyto druhé sledy a zálohy objevit a rozbít dříve, než budou zasazeny do protiztečí (protiúderu). Ve spojení s touto skutečností vyniká význam PVO, OPZHN, maskování a klamání.

Již ve II. části jsem se zmínil o tom, že v obraně na široké frontě budeme druhé sledy a zálohy rozmisťovat v blízkosti komunikačních uzlů, aby bylo možno rychle je zasadit na jednotlivé směry. V obraně v horském a zalesněném terénu nebude často ani jiných možností. Pozornost nepřátelského letectva bude tedy směřovat především k těmto prostorům. To znamená, že PVO v obraně na široké frontě bude organizována tak, aby bránila nejen prostory soustředění druhých sledů a záloh, ale i důležité křižovatky. Terén si často vynutí, aby prostředky PVO byly rozmístěny jak v údolích, tak i na horských hřebetech. Malorázové PL dělostřelectvo bude účelně rozmisťovat v blízkosti bráněných objektů, tj. obvykle v údolích, část středorázového PL dělostřelectva bude velmi často účelně rozmístit po bateriích na výhodných výšinách tak, aby bránily nejen prostory soustředění druhých sledů a záloh, ale i komunikace vedoucí na čáry zasazení. Nedostatek prostředků na jedné straně a skutečnost, že mnohé jednotky rozmístěné v obraně prvního pásma ve značně členitém terénu nebudou své PL dělostřelectvo potřebovat, může být příčinou, že tyto PL dělostřelecké prostředky využijeme k PVO těch os a čar, které budou nutné k zasazení druhých sledů a záloh.

Omezené ženijní síly a prostředky nám obvykle nedovolí, abychom prováděli rozsáhlé ženijní práce nutné pro ukrytí živé síly a techniky v pro-

storech soustředění. Kromě toho sám terén, ve kterém bude obrana na široké frontě vedena často ani neumožní, abychom včas takové kryty vybudovali (v horském terénu to bude skalnatá půda, v jiném terénu často spodní vody). Proto OPZHN druhých sledů a záloh bude spočívat především ve využití všech přirozených vlastností terénu, v důkladném maskování a v provádění protiatomového manévru. Především na důkladné maskování, zákaz pohybu, světla apod. v prostorech soustředění a na různé způsoby klamání je třeba soustředit pozornost, protože ani protiatomový manévr nebude vždy v plném rozsahu možný (např. v horském nebo bažinatém terénu). Opatření operačního maskování a klamání plánuje obyčejně front. Při obraně na široké frontě má však armáda v tomto směru podstatně větší samostatnost a může proto za určitých okolností (např. dostatek času, maskovací prostředky) provádět různá opatření podle vlastního plánu.

d) Zvláštní význam pro zabezpečení protiztečí a protiúderu v obraně na široké frontě bude mít pořádková služba. Okolnost, že na rychlém přesunu druhých sledů a záloh, jakož i jednotek z pasivních úseků bude často záviset úspěch boje (operace) na široké frontě, vyžaduje, aby pořádková služba byla organizována včas a v dostatečném rozsahu. Cílem pořádkové služby bude nejen udržení pořádku na komunikacích, ale i zabezpečení a ochrana komunikací před nepřátelskou diverzí. Především tam, kde je komunikací nedostatek, musí se pořádková služba postarat nejen o to, aby komunikace včas uvolnila pro přesun druhých sledů a záloh, ale aby důležitá místa také střežila a v případě nutnosti i bránila. Zabezpečení zasedání druhých sledů a záloh bude proto vyžadovat, aby orgány pořádkové služby byly rozmístovány na všech citlivých místech (u komunikačních uzlů, soutěsek, mostů, horských průsmyků apod.) a vybaveny speciálními jednotkami (ženisty, chemickým a radiačním průzkumem, PL prostředky a po případě i jednotlivými tanky).

V horském terénu nebo v zimě bude třeba pamatovat na vybavení pořádkové služby i prostředky k sypání náledí, k odstraňování závějí apod. Samozřejmě, že pro spolehlivé spojení s pořádkovou službou je třeba vybudovat i samostatnou spojovací síť.

Přesto, že jsem uvedl jenom hlavní opatření, která, podle mého názoru, jsou nutná k zabezpečení protiztečí (protiúderů), jsem si vědom, že ne vždy bude možno všechna uskutečnit. Od konkrétní situace za které budeme přecházet do obrany na široké frontě, od úkolu, terénu, sil a prostředků a hlavně od času, který bude na přípravu protiztečí a protiúderů k dispozici, bude odvislý nejen rozsah těchto opatření, ale i jejich pořadí.

*

Z toho, co bylo uvedeno, je možno učinit tyto krátké závěry:

- *Protizteče a protiúderu spolu s efektivně prováděnými atomovými údery jsou nejvýraznějším projevem aktivity jakékoli obrany, tedy i obrany na široké frontě. V obraně na široké frontě mají především ten charakteristický rys, že mohou být vedeny současně z několika směrů, často i poměrně malými silami.*
- *Omezené prostředky obránce*

vyžadují, aby protizteče a protiúder byly připraveny v několika variantách.

- Protizteče a protiúder v obraně na široké frontě budou povětšinou prováděny z chodu, formou střetných bojů a střetných sražení.
- V obraně na široké frontě budou časté takové situace, kdy nebude možné čekat s provedením protizteče až do příchodu hlavních sil. Proto mohou být protizteče prováděny zpočátku

slabšími silami a teprve ve svém průběhu budou zesilovány a prodlužovány dalšími silami postupně přicházejícími na bojiště.

- Uskutečnit takové protizteče mohou především ta vojska, která již v míru byla dobře vycvičena v rychlém rozčleňování a rozvinování z pochodových do předbojových a bojových sestav. Řešení těchto otázek bojové přípravy mělo by se stát jednou z důležitých složek vysoké bojové pohotovosti vojsk.

*

Ve svém článku pokusil jsem se ukázat na některé, podle mého názoru charakteristické rysy spojené s prováděním protiztečí a protiúderů v obraně na široké frontě. Při tom jsem se snažil věnovat pozornost především těm otázkám, které se týkají tvoření druhých sledů a záloh a zabezpečení protiztečí a protiúderů. Doufám, že článek nezůstane bez odezvy a že čtenáři „Vojenské mysli“ jej pomohou dále rozpracovat svými diskusními příspěvky.

Prameny: Čj. 006197/OS-1958,
přednášky z Vorošilovovy akademie.